

УДК 82.087.5.09

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-3(326)-44-54

Кизилова Віталіна Володимирівна,

доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.

kyzylovavitalina@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2637-0320>

РОБОТА З ТВОРАМИ НА ІСТОРИЧНУ ТЕМУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЙ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Основною метою курсу «Літературне читання» в початковій школі «є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою **літературою як мистецтвом слова**» (Літературне читання, 2016, с. 1). Вивчаючи курс, діти знайомляться із художніми й фольклорними творами різної тематики й жанрів, що, своєю чергою, має забезпечити формування в них однієї з ключових компетентностей для життя: *обізнаності та самовираження у сфері культури*, що розуміється як «здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» (Нова українська школа, 2016, с. 12).

Національна ідентифікація особистості – це процес ототожнення, уподібнення особистістю себе з певною нацією (Сторчак, 2015, с. 8). Під **національною ідентичністю** розуміють відчуття колективної належності до конкретної національної спільноти, її культури. Свого наукового осмислення ідентичність набула у працях зарубіжних науковців, зокрема, Р. Брубейкер, Е. Гідденс, Ю. Габермас, Н. Еліас, Е. Балібар, І. Валлерстайн, П. Бергер, Т. Лукман, М. Кастельс, де докладно концептуалізовано варіанти самовизначення суб'єкта в різних соціальних контекстах. З-поміж вітчизняних науковців, які наголошують на об'єктивних чинниках виникнення та розвитку ідентичності, виокремлюють роботи І. Кресіної, Л. Нагорної, В. Євтуха, О. Майбороди, М. Обушного, Л. Шкляра, М. Михальченка, Б. Парахонського, Г. Палій, О. Ляшенка та ін.

Національна ідентичність характеризується специфічним поєднанням об'єктивних і суб'єктивних рис, ставлень. У результаті національної ідентифікації формується *«Я-образ»* особистості як суб'єкта

певної національної спільноти. Разом із тим, істотного значення набувають відчуття спільної долі, загальні переживання, колективна пам'ять, тобто все те, що сприяє формуванню колективного «Ми» (Сторчак, 2015, с. 14). Л. Нагорна (Нагорна, 2019) виділяє такі **функції національної ідентичності**: 1) *пізнавальна* (когнітивна) функція, яка містить певні етнічні стереотипи та уявлення про характер міжетнічних комунікацій; 2) *комунікативна*, що забезпечує відповідний ступінь гомогенності і згуртованості соціуму; 3) *емоційна* функція – створює відчуття спільності інтересів, захищеності, причетності до високих культурних цінностей; 4) *компенсаторна* функція, яка виявляється в певному відшкодуванні втрат, що виникають у процесі стандартизації; 5) *ідеологічна* – виникає одночасно з появою націоналізму як ідеології та створює не лише відчуття причетності до історичної долі групи, а й можливості змінювати її; 6) *інструментальна*, призначення якої полягає у створенні механізму закріплення у свідомості позитивної ідентичності, налаштованості на пріоритет власних цінностей і традицій.

Серед чинників, що сприяють формуванню та підтриманню національної ідентичності школярів, як найбільш значущі відзначаються такі елементи національної культури, як рідна земля, мова народу, його історичне минуле, національні обряди, звичаї та традиції, риси національного характеру. Формування національної ідентичності учнів може цілеспрямовано здійснюватися за допомогою активізації таких процесів: сприяння поглибленню знань дітей з історії свого народу; стимулювання інтересу до історичного минулого власної національної спільноти; сприяння активному оволодінню школярами елементами матеріальної та духовної культури свого народу (Караульна, 2015).

Грунтом щодо формування національної ідентичності в молодшому шкільному віці стає художня література на історичну тему. «Художня література на історичну тему акумулює комплекс знань про ту чи ту історичну добу, розкриває особливості суспільного устрою, ідеологію, духовно-культурні, побутові, психологічні особливості її сучасників. Маючи емоційний вплив на читача, що сприяє залученню до читання широкої аудиторії, вона водночас знайомить його з актуальними проблемами історії, виховує на прикладах минулого» (Кизилова, 2016, с. 90). Зважаючи на той факт, що в початковій школі не вивчається курс історії України, надзвичайно важливо звертатися до тих чи тих історичних фактів на уроках літературного читання.

У підручнику «Літературне читання» для 3 класу шкіл з українською мовою навчання О. Савченко репрезентовано тексти, що тією чи іншою мірою сприяють формуванню національної ідентичності молодших школярів. Він містить розділ «Мова – дивний скарб» (Савченко, 2013), де подано розвідку Алли Коваль «Наша мова», поезії Дмитра Білоуса «Кожну літеру ціни», «Дивне розмаїття», казку Ігоря Січовика «Мова». Після текстів дітям пропонуються запитання й завдання, що вкупі зі змістом артикулюють увагу на цінності української

мови, її важливості в житті кожного українця. У розділі «Книга» вміщено текст О. Єфімова «Як жила книга за часів Київської Русі», де репрезентовано історію створення першого слов'янського «Букваря» І. Федорова у Львові. Це цікавий пізнавальний матеріал не лише про створення книги, а й про важливу сторінку життя Київської Русі загалом.

Важливе значення для формування національної ідентичності молодших школярів має народна казка. Вона демонструє уявлення наших пращурів про сили добра і зла, позитивні й негативні риси характеру людини, артикулює увагу на загальнолюдських цінностях нашого народу. У розділі «З чистого джерела народної творчості» вміщено казку «Кирило Кожум'яка», де головним персонажем став славний богатир киеворуської епохи Кирило, який наділений гіперболізованими рисами честі, відваги, мудрості, хоробрості, сміливості, сили духу, що дали йому змогу здолати свого супротивника й урятувати князівну.

Одним із жанрових різновидів історичної прози є історико-біографічний. У читанці О. Савченко він представлений низкою текстів про життя Тараса Шевченка, чия творчість вивчається дітьми в 3 класі. Це, зокрема, оповідь Антіна Лотоцького «Малий Кобзар чумакує», фрагмент із повісті Оксани Іваненко «Тарасові шляхи» «Тарас у наймах». Вони є цікавими для молодших школярів не лише фактами життєпису Тараса Шевченка, а й замальовками із тогочасного українського життя (історії про запорозьких козаків, описи українського степу тощо). Оповідання В. Сухомлинського «Сонце заходить» репрезентує історію знайомства письменника із творчістю славного Кобзаря. Вона завершується такими словами: «З рідного слова, з прекрасної нашої української мови починається для мене Вітчизна» (Савченко, 2013, с. 139).

Відповідно до чинних програм, у 4 класі шкіл з українською мовою навчання діти знайомляться з творами, де репрезентовано події української історії, висвітлено певні явища й факти історичного життя. Так, у підручнику з літературного читання О. Савченко є окремий розділ «Сторінками історії України», де вміщено такі твори: Олександр Олесь «Наші предки – слов'яни», «Ярослав Мудрий»; Іван Крип'якевич «Книги за княжих часів», Володимир Сосюра «Дзвін шабель», Марія Пригара «Козак Голота», Іван Гнатюк «Козацький дуб», Іван Бондарчук «На новій землі», Тамара Коломієць «Ялинка мого дитинства», «Як давно в Україні з'явився жовто-блакитний прапор?», Дмитро Павличко «Наш прапор», Наталка Поклад «Гімн».

У підручнику для 4 класу «Літературне читання» В. Науменко вміщено «Думу про Кия та його славний рід» Б. Чалого й О. Пархоменка, історичне оповідання Антіна Лотоцького «Ольга Перевізниківна», де йдеться про княжий період Київської Русі.

У порівнянні з творами на інші теми (природознавчої, шкільної) таких текстів у сучасних читанках набагато менше. Варто відзначити, що й оновлена програма з літературного читання, новітня хрестоматія

для 3–4 класів не пропонують ніяких нововведень щодо означеної теми. Цей факт, на нашу думку, можна пояснити відсутністю в дітей молодшого шкільного віку фактичних історичних знань, які стали б ґрунтом для розуміння й усвідомлення ідейної значущості творів на історичну тему й відповідно успішної реалізації мети уроку, на якому такий твір вивчається. Підтвердженням цього може бути факт заміни в підручнику О. Савченко історичного оповідання Б. Грінченка «Олеся» на інший твір цього автора («Ксеня»). В «Олесі», як відомо, йдеться про часи турецько-татарської навали й героїчний вчинок дівчинки, яка врятувала життя свого дідуся, брата Михайлика й усе село від загибелі ціною власного життя. Героїчний вчинок дівчинки вчителю початкової школи без елементарних пропедевтичних знань пояснити дітям важко, оскільки вони ще не знайомі з цими історичними подіями.

Усе ж хотілося б наголосити на художній та історичній цінності текстів, що вміщені у читанках і рекомендовані до вивчення. Розділ «Сторінками історії України» (підручник О. Савченко) починається двома уривками з поеми Олександра Олеся «Княжа Україна». У першому фрагменті описано життя наших предків за часів Київської Русі, їхні звичаї. Другий репрезентує історію князювання Ярослава Мудрого. Варто відзначити цікавий ілюстративний матеріал, дібраний автором підручника з метою кращого сприйняття матеріалу: обкладинка видання поеми «Княжа Україна», фотографії сучасної станції метро «Золоті ворота» у Києві, мозаїки зі станції із зображенням Ярослава Мудрого, старовинних соборів часів Київської Русі. Перед текстом «Ярослав Мудрий» подано історичні відомості про князя. Важливе значення має словникова робота, запропонована автором: звернено увагу на значення маловідомих дітям слів, особливості їх наголошення. Заслужовують на увагу запитання проблемного характеру, що спонукають дітей до висловлення власної думки, наприклад: «Чи погоджуєтесь ви з думкою, що слова Ярослава Мудрого є повчальними і для нас, його далеких нащадків?» (Савченко, 2015, с. 41).

Цікаво в читанці подано матеріал про український прапор: спочатку йде матеріал з дитячої енциклопедії «Світ моєї України», що увінчується віршем Дмитра Павличка «Наш прапор». Дитина має можливість не лише засвоїти енциклопедичні знання, а й відчувати емоційний захват письменника від любові до національної святині: «Прапор наш, як літо, / в сонці майорить – / по долині жито, / по горі блакить» (Савченко, 2015, с. 58).

Події Другої світової війни в читанці проілюстровано спогадами Тамари Коломієць «Ялинка мого дитинства». І хоча в тексті не йдеться про бойові дії (Україна вже була звільнена від фашистів, але війна продовжувалась у Європі), утім читач з допомогою слова вчителя дізнається про нелегкі часи.

Розділ «Сторінками історії України» завершується низкою запитань і завдань узагальнюючого характеру, що спонукають дітей до

висловлення власних міркувань, ставлення до прочитаного, до подій, про які вони дізналися на уроках. На жаль, автор підручника не подає рекомендацій щодо творів на історичну тему для позакласного читання, які б сприяли формуванню в дітей любові до України, посилювали потенціал уроків класного й позакласного читання.

Як бачимо, історична тема знайшла своє відображення в підручниках з літературного читання для 3–4 класів. Авторами продумана система запитань і завдань проблемного характеру, що підпорядкована кращому сприйняттю творів; тут вдало дібрано ілюстративний матеріал, розроблені варіанти словникової роботи з маловідомими словами. Утім, робота над творами на історичну тему в початковій школі потребує подальшого удосконалення й корекції у світлі новітніх освітніх завдань, що стоять перед учителями.

Необхідність проведення систематичної роботи з питань формування української національної ідентичності засобами художньої літератури на історичну тему у навчально-виховному процесі початкової школи зумовлена експериментальними показниками (констатувальний зріз) щодо рівнів сприймання історичної прози, сформованості позитивних рис українського національного характеру, ціннісних орієнтацій (загальнолюдських – любов, гармонія, доброта, свобода, працьовитість, справедливість, відповідальність; національних – любов до землі, історична пам'ять, мова тощо). Вона проводилася магістрантами спеціальності «Початкова освіта» протягом 2017–2019 рр. у Шульгинській загальноосвітній школі 1–3 ступенів, Старобільського району, Луганської області на базі 3 – 4 класів. Нижче наводимо зразки завдань, розроблених магістранткою К. Заїц й апробованих у процесі дослідно-експериментального навчання.

Літературний квест для учнів 4 класу

«Сторінками прочитаних творів»

Мета: актуалізувати знання учнів з української літератури; формувати навички швидко і якісно виконувати певні завдання у групі; розвивати вміння застосовувати знання у нестандартних ситуаціях; розвивати активність, креативність; виховувати допитливість, спостережливість, бажання здобувати знання.

Будова гри: маршрут.

Місце проведення: у приміщенні.

Обладнання: маршрутні листи, конверти з підказками, аркуші, клей.

Хід гри

1. Слово вчителя.

Сьогодні я пропоную вам здійснити подорож «Сторінками прочитаних творів» у формі квесту. Чи знаєте ви, що таке квест?

Квест – це змагання, основою якого є послідовне виконання завдань. Після виконання завдань ви будете на кожній станції отримувати пазл як частину цілісної картини, який вам треба буде зібрати.

Грає у нас командна, тому зараз ми об'єднаємося у три команди. Кожна команда повинна обрати капітана, який отримає маршрутний лист. Придумати назву. А потім спільно за підказками пройти маршрут.

I етап

Підказка для команди № 1

Скласти цифри числа, коли вся Україна святкує День незалежності (24.08.1991=2+4+8+1+9+9+1=34=3+4=7).

Підказка для команди № 2

Скласти цифри числа, коли народився Тарас Шевченко (09.03.1814 = 9+3+1+8+4+1= 26).

Підказка для команди № 3

Скласти цифри числа, коли відзначається Міжнародний день рідної мови 21.02. (2+1+2=5)

Методична ремарка

Учні в кабінеті знаходять конверти з розгаданими числами, в яких знаходяться наступні підказки. А далі команди діють за підказками.

II етап

Завдання для команди № 1

Підкресліть іменники I відміни.

Липень, лампа, корм, коров'як, ідея, король, нота, королівство, Африка, косар, кошик, корова, комар, край, оса, острів, олівець, сова, сич, світло, Тетяна, теремок, красень, крем, екскурсія, новина, калина, кришталь, кріп, соняшник, операція, кролик.

Ключ. У кожному слові підкресліть першу букву. З цих букв прочитаєте ім'я та прізвище відомої української письменниці (Ліна Костенко).

Важливо! У книзі цієї письменниці зможете знайти наступний пазл, а також підказку, куди йти далі.

Підказка «Книги – німий вчитель». Місце найбільшої кількості книг у школі.

(бібліотека) (Команда рушає в бібліотеку)

(Далі наводимо за аналогією завдання для другої і третьої команди)

III етап

Методична ремарка

Усі команди по черзі потрапляють на станцію «Бібліотека». Учні відповідають на питання вікторини «Сторінками прочитаних творів». Завдання для всіх однакові, але команди отримують різні підказки. Після отримання підказок учні повертаються до класу.

Вікторина

1. Особа, яка написала літературний твір (автор).
2. Цей герой «Думи про Кия та його славний рід» названий автором «русявим та ніжним» (Хорив).
3. Назвіть ім'я третьої сестри братів-засновників Києва (Либідь).
4. Назва річки, де перевізником працював Кий (Дніпро).

5. До цього племені належав Кий (Поляни).
6. Що сказав сивий старець уві сні Ользі Перевізниківні («Твій час прийшов»).
7. На це свято Ольга зустрілася із князем (Івана Купала).
8. Ольга стала дружиною цього князя (Ігор).
9. Вони врятували Київ від нашествия хозарів (Аскольд і Дір).
10. Через це припинилося князювання Аскольда і Діра (Вони були не княжого роду).

Літературна вікторина

Мета: повторити вивчений матеріал 4 класу з літературного читання; пригадати авторів і їхні твори; розвивати пам'ять, уяву, увагу, мислення, спостережливість, лідерські якості, акторські здібності; виховувати любов до історії свого народу, художнього слова.

Хід змагання

I. Вступна частина

1. Вступне слово

Сьогодні ми зібралися у цьому залі, для того, щоб визначити, хто більше обізнаний у літературному матеріалі, який ми вивчили.

2. Оголошення назв команд і девізів.

1. Раунд «Назви прислів'я»

Кожна команда по черзі має назвати якнайбільше прислів'їв про книгу.

2. Раунд «Інсценізація без слів»

Кожна команда отримує картку з назвою двох творів на історичну тематику. Завдання полягає в тому, щоб учасники команди інсценізували певний уривок твору без слів так, щоб можна було зрозуміти, що це за твір. Завдання вважається виконаним тоді, коли уболівальники відгадають, що це за твір.

1 команда

«Княжа Україна» (уривок «Аскольд і Дір»)

«Ольга Перевізниківна»

2 команда

«Княжа Україна» (уривок «Слов'яни»)

«Дума про Кия та його славний рід»

3. Раунд «Бліц-опитування»

Завдання наступного раунду полягає у тому, що я викликати по одному учаснику від кожної команди і ставитиму їм по черзі запитання. Всі запитання будуть стосуватися вивчених творів на історичну тематику.

Ким був батько княгині Ольги? (Перевізником)

Який князь скинув із київського престолу Аскольда і Діра (Олег)

Хто вважається засновником Києва? (Кий)

Яким зображується Щек у «Думі про Кия та його славний рід» (Рудим)

З якого міста прибули на київський престол Аскольд і Дір? (Новгород)

Яке плем'я представляв Кий? (Поляни)

Чию навалу вдалося відбити киянам під орудою Аскольда і Діра? (Обрів)

Першим населенням українських земель, за версією автора твору «Княжа Україна», був народ? (Слов'яни)

Чиєю дружиною стала Ольга Перевізниківна? (Князя Ігоря)

Щек у «Думі про Кия та його славний рід» славився таким ремеслом? (Гончарство)

4. Раунд «Так чи ні» або інтерактивне вправа «Перегони»

<https://learningapps.org/display?v=p6qbojdrk18&fbclid=IwAR2GplQNM1eX7nCA2K80Cmd5HWDTVUMqcft1kCv9KA1-YVd4kGmKqGHHpvQ>

Ольга Перевізниківна вийшла заміж за князя Володимира? (Ні)

Автором циклу «Княжа Україна» є Тарас Шевченко (Ні)

Аскольд і Дір прибули до Києва з Новгорода? (Так)

Аскольд і Дір були княжого роду (Ні)

Кий, Щек та Хорив були братами (Так)

Засновником Києва був князь Олег (Ні)

Під час прибуття Аскольда і Діра до Києва місто перебувало під навалюю обрів (Так)

Кий був перевізником на Дніпрі (Так)

Ольга зустріла Ігоря під час святкування Масляної (Ні)

Либідь доводилася сестрою Києві, Щекові та Хориву (Так)

II. Підсумок змагань

1. Визначення переможця

2. Нагородження команд грамотами

Як бачимо, твір на історичну тему є «пам'яттю культури», а його повноцінне сприймання можливе за наявності історико- й теоретико-літературних знань. Ефективність роботи вчителя початкової школи щодо реалізації вимог Нової української школи, зокрема формування однієї із ключових компетентностей – *обізнаності та самовираження у сфері культури* – забезпечується рівнем сформованості у молодших школярів навичок аналізу художніх творів історичної тематики з акцентом учителя на смисловому потенціалі тексту як засобу впливу на національне самоусвідомлення особистості, умінь виявляти й аналізувати особливості авторського ставлення до зображених у творі подій, обґрунтовувати власну позицію.

Список використаної літератури

1. Літературне читання. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2–4 класи. Київ, 2016. 40 с. **2. Нова українська школа :** концептуальні засади реформування середньої школи / Гриневич Л. та ін. Київ, 2016. 34 с. **3. Сторчак Н. А.** Науково-термінологічні засади дискурсу національної ідентичності. *Формування національної ідентичності учнівської молоді засобами суспільствознавчих дисциплін :*

науково-методичні матеріали. Миколаїв : ОППО, 2015. С. 7–21. **4. Нагорна Л.** Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11617/02-Nagorna.pdf?sequence=1> (дата звернення 18.02.2019). **5. Караульна О. М.** Формування національної ідентичності за допомогою курсів морально-духовного спрямування. *Формування національної ідентичності учнівської молоді засобами суспільствознавчих дисциплін* : науково-методичні матеріали. Миколаїв : ОППО, 2015. С. 54–61. **6. Кизилова В.** Націєтворчі тенденції в новітній українській прозі для дітей та юнацтва на історичну тему. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції* : збірник наукових праць. № 7. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 90–95. **7. Савченко О. Я.** Літературне читання : підручник для 3 класу. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. 197 с. **8. Савченко О. Я.** Літературне читання : підручник для 4 класу. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2015. 192 с.

References

1. Literature chytannia (2016), *Prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. 2–4 klasy* [Literary reading. The program for secondary schools. 2–4 classes], Kyiv, Ukraine. **2. “Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly”** (2016) [New Ukrainian school: conceptual framework of secondary school reform], Hrynevych L. ta in., Kyiv, Ukraine. **3. Storchak, N. A.** (2015). “Scientific and terminological foundations of the discourse of national identity”, *Formuvannia natsionalnoi identychnosti uchnivskoi molodi zasobamy suspilstvoznachykh dystsyplin* : naukovo-metodychni materialy, [Formation of national identity of students by means of social Sciences: scientific and methodological materials], OIPPO, Mykolaiv, Ukraine, pp. 7–21. **4. Nahorna, L.** “The concept of "national identity" and "national idea" in the Ukrainian terminological space”, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11617/02-Nagorna.pdf?sequence=1>. (access 18.02.2019). **5. Karaulna, O. M.** (2015). “Formation of national identity through courses of moral and spiritual direction”, *Formuvannia natsionalnoi identychnosti uchnivskoi molodi zasobamy suspilstvoznachykh dystsyplin* : naukovo-metodychni materialy [Formation of national identity of students by means of social Sciences: scientific and methodological materials], OIPPO, Mykolaiv, Ukraine, pp. 54–61. **6. Kyzylova, V.** (2016). “Nation formative tendencies in the modern Ukrainian prose for children and youth on the historical subject”, *Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendentsii* : zbirnyk naukovykh prats, vol. 7, pp. 90–95. **7. Savchenko, O. Ya.** (2013). *Literaturne chytannia : pidruchnyk dlia 3 klasu* [Literary reading: textbook for grade 3], Vydavnychiy dim «Osvita», Kyiv, Ukraine. **8. Savchenko, O. Ya.** (2015). *Literaturne chytannia : pidruchnyk dlia 4 klasu* [Literary reading: textbook for grade 4], Vydavnychiy dim «Osvita», Kyiv, Ukraine.

Кизилова В. В. Робота з творами на історичну тему в контексті реалізацій ключових компетентностей Нової української школи

У статті здійснено аналіз програмових творів на історичну тему для 3–4 класів та запропоновану у чинних підручниках з літературного читання систему роботи щодо реалізації такої компетентності, як обізнаність та самовираження у сфері культури, що визначена Концепцією Нової української школи. Вона передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших. Осмислено поняття національної ідентичності, її функцій. Чинниками, що сприяють формуванню національної ідентичності школярів, є елементи національної культури, мова народу, його історичне минуле, національні обряди, звичаї та традиції, риси національного характеру. Обґрунтовано значення художньої літератури у процесі формування національної ідентичності. Акцентовано на необхідності проведення систематичної роботи з означеної проблеми засобами художньої літератури на історичну тему у навчально-виховному процесі початкової школи. Визначено важливість володіння учнями навичками аналізу художніх творів з акцентом на смислового потенціалі тексту як засобу впливу на національне самоусвідомлення особистості. Наведено завдання для учнів 4 класу, що були апробовані у процесі дослідно-експериментального навчання.

Ключові слова: літературне читання, концепція Нової української школи, національна ідентичність, твори на історичну тему, аналіз художнього твору, вправи, завдання.

Кизилова В. В. Работа с произведениями на историческую тему в контексте реализации ключевых компетентностей Новой украинской школы

В статье осуществлен анализ программных произведений на историческую тему для 3–4 классов и предложенной в действующих учебниках по литературному чтению системы работы по реализации такой компетентности, как осведомленность и самовыражение в сфере культуры, которая определена Концепцией Новой украинской школы. Она предполагает глубокое понимание собственной национальной идентичности как основы открытого отношения и уважения к разнообразию культурного выражения других. Осмыслено понятие национальной идентичности, ее функций. Факторами, способствующими формированию национальной идентичности школьников, являются элементы национальной культуры, язык народа, его историческое прошлое, национальные обряды, обычаи и традиции, черты национального характера. Обоснована роль художественной литературы в процессе формирования национальной идентичности. Акцентируется на необходимости проведения систематической работы по обозначенной проблеме средствами художественной литературы на историческую тему в учебно-воспитательном процессе начальной

школы. Обозначена важность владения учениками навыками анализа художественного произведения с акцентом на смысловом потенциале текста как средства влияния на национальное самоопределение личности. Предложены виды работы для учеников 4-х классов, которые были апробированы в процессе экспериментального обучения.

Ключевые слова: литературное чтение, концепция Новой украинской школы, национальная идентичность, произведения на историческую тему, анализ художественного произведения, упражнения, задания.

Kyzylova V. Work With the Literary Works on the Historical Theme in the Contest of Realization of Key Competences of the New Ukrainian School

The article analyses the curriculum works on the historical theme for 3rd and 4th forms, and system of realization of such competences as awareness and self-expression in the sphere of culture, which is presented in the present pupil's books on Literary Reading and is defined by the conception of the New Ukrainian school. It has a deep comprehension of its own national identity as a basis of sincere attitude and respect to others' varied expressions. The concept of national identity and its functions is meaningful. The factors, that assist in formatting the schoolchildren's national identity, are the elements of national culture, peoples' language, its historical past, national rites, customs and traditions, traits of the national character. The importance of fiction in the process of formation of national identity is substantiated. It is stressed that systematic work on the marked problem by using fiction on the historical theme is necessary while educational process in the primary school; which was proved by stated monitoring about levels of perception of historical prose and formation of positive features, value grasps. The importance of students' skills in the analysis of works of art with an emphasis on the semantic potential of the text as a means of influencing the national identity is determined. There are tasks for pupils of the 4th form, which were tested by undergraduates during their research and experimental studying.

Key words: Literary Reading, conception of a new Ukrainian school, national identity, literary works on historical theme, analysis of artwork, exercises, tasks.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2019 р.

Прийнято до друку 26.04.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.